

Uchwała z dnia 22 października 2009 r., III CZP 73/09

Sędzia SN Dariusz Zawistowski (przewodniczący, sprawozdawca)

Sędzia SN Iwona Koper

Sędzia SN Zbigniew Kwaśniewski

Sąd Najwyższy w sprawie Andrzeja T. przy uczestnictwie wierzyciela Skarbu Państwa – Naczelnika Urzędu Skarbowego w D.P. o ogłoszenie upadłości po rozstrzygnięciu w Izbie Cywilnej na posiedzeniu jawnym w dniu 22 października 2009 r. zagadnienia prawnego przedstawionego przez Sąd Rejonowy w Koszalinie postanowieniem z dnia 23 czerwca 2009 r.:

"1. Czy w wypadku zmiany sposobu prowadzenia postępowania upadłościowego z upadłości z możliwością zawarcia układu na upadłość obejmującą likwidację majątku – należności sprzed tej zmiany powstałe z czynności lub zaniechań upadłego dokonanych bez zgody nadzorcy sądowego, w tym należności podatkowe wynikające z działalności gospodarczej prowadzonej przez upadłego, są traktowane jako koszty postępowania obejmującego likwidację majątku, pokrywane przez syndyka w miarę posiadanych funduszy – wedle art. 343 ust. 2 Prawa upadłościowego i naprawczego w związku z art. 5 ustawy z dnia 6 marca 2009 r. o zmianie ustawy – Prawo upadłościowe i naprawcze, ustawy o Bankowym Funduszu Gwarancyjnym oraz ustawy o Krajowym Rejestrze Sądowym (Dz.U. Nr 53, poz. 434)?;

2. Czy ostateczne wynagrodzenie syndyka ustalone przez sąd przed zatwierdzeniem ostatecznego planu podziału funduszy masy podlega stosunkowemu zaspokojeniu (redukcji) na warunkach określonych w planie podziału stosownie do art. 344 ustawy z dnia 28 lutego 2003 r. – Prawo upadłościowe i naprawcze (Dz.U. Nr 60, poz. 535 ze zm.) przewidzianych dla wierzytelności kategorii pierwszej?"

podjął uchwałę:

1. Należności podatkowe wynikające z działalności gospodarczej prowadzonej przez upadłego po ogłoszeniu upadłości z możliwością zawarcia

układu, po zmianie sposobu prowadzenia postępowania na upadłość obejmującą likwidację majątku, stanowią koszty postępowania upadłościowego.

2. Ostateczne wynagrodzenie syndyka ustalone przed zatwierdzeniem ostatecznego planu podziału funduszków masy może podlegać stosunkowemu zaspokojeniu, jeżeli nie zostało zaspokojone w sposób określony w art. 343 ust. 1 ustawy z dnia 28 lutego 2003 r. – Prawo upadłościowe i naprawcze (Dz.U. Nr 60, poz. 535 ze zm.).

Uzasadnienie

Postanowieniem z dnia 20 września 2007 r. Sąd Rejonowy w Koszalinie ogłosił upadłość z możliwością zawarcia układu, a wskutek niezawarcia układu, postanowieniem z dnia 29 maja 2008 r. zmienił sposób prowadzenia postępowania upadłościowego na upadłość obejmującą likwidację majątku Andrzeja T. Po sporządzeniu przez syndyka ostatecznego planu podziału wierzyciel Skarb Państwa – Naczelnik Urzędu Skarbowego w D.P. wniósł przeciwko niemu zarzuty, które sędzia komisarz oddalił postanowieniem z dnia 28 maja 2009 r.

Sąd Rejonowy w Koszalinie przy rozpoznaniu zażalenia na to postanowienie powziął wątpliwość, czy po zmianie sposobu prowadzenia postępowania upadłościowego z możliwością zawarcia układu, w którym powstały należności związane z czynnościami upadłego (w tym należności podatkowe), na upadłość obejmującą likwidację majątku, należności te są pokrywane przez syndyka w miarę posiadanych funduszków i czy ostateczne wynagrodzenie syndyka ustalone przez sąd przed zatwierdzeniem ostatecznego planu podziału funduszków masy upadłości podlega stosunkowemu zaspokojeniu (redukcji) na warunkach określonych w planie podziału dla wierzytelności pierwszej kategorii, stosownie do art. 344 ustawy z dnia 28 lutego 2003 r. – Prawo upadłościowe i naprawcze (Dz.U. Nr 60, poz. 535, ze zm. – dalej: "Pr.u.n."). Zagadnienia te przedstawił do rozstrzygnięcia Sądowi Najwyższemu na podstawie art. 390 § 1 k.p.c.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Sąd Najwyższy na podstawie art. 390 § 1 k.p.c. rozstrzyga zagadnienia prawne, które powstały przy rozpoznawaniu przez sąd drugiej instancji środka

odwoławczego, a zatem zagadnienia tego rodzaju, które mają znaczenie dla rozstrzygnięcia sprawy. Z uzasadnienia postanowienia sędziego komisarza z dnia 28 maja 2009 r., które jest przedmiotem zażalenia rozpoznawanego przez Sąd Rejonowy w Koszalinie oraz zarzutów wierzyciela na to postanowienie i ich uzasadnienia, wynika, że przedmiotem sporu jest jedynie możliwość uznania za koszty postępowania upadłościowego (w rozumieniu art. 230 ust. 3 pkt 4 Pr.u.n., w brzmieniu obowiązującym do dnia wejścia w życie ustawy z dnia 6 marca 2009 r. o zmianie ustawy – Prawo upadłościowe i naprawcze, Dz.U. Nr 53, poz. 434) należności podatkowych powstałych w postępowaniu upadłościowym z możliwością zawarcia układu. Pierwsze zagadnienie zostało zatem sformułowane zbyt szeroko, a udzielenia odpowiedzi wymagała jedynie kwestia związana z występowaniem należności podatkowych.

Artykuł 230 ust. 1 Pr.u.n. zalicza do kosztów postępowania upadłościowego opłaty sądowe i wydatki niezbędne dla osiągnięcia celu tego postępowania. Nie powinno budzić wątpliwości, że należności podatkowe powstałe w czasie prowadzenia działalności przez upadłego mieszczą się w kategorii wydatków niezbędnych do osiągnięcia celu postępowania upadłościowego. Wątpliwość dotycząca możliwości zaliczenia należności podatkowych powstałych w trakcie prowadzenia postępowania upadłościowego z możliwością zawarcia układu do kosztów postępowania upadłościowego obejmującego likwidację majątku upadłego, po zmianie sposobu prowadzenia upadłości, wynika z art. 230 ust. 3. Przepis ten stanowi, że do wydatków postępowania upadłościowego obejmującego likwidację majątku upadłego należą podatki i inne daniny publiczne należne po ogłoszeniu upadłości. Wykładnia językowa może zatem wskazywać, że należności podatkowe powstałe w toku postępowania upadłościowego z możliwością zawarcia układu nie stanowią kosztów prowadzonego później postępowania upadłościowego obejmującego likwidację majątku upadłego, przeciwko takiemu rozumieniu przemawia jednak wzgląd na cel i funkcję wymienionego przepisu.

Zgodnie z kolejnością zaspokajania wierzycieli określoną w art. 342 Pr.u.n., koszty postępowania upadłościowego należą do kategorii pierwszej i syndyk może je zaspokajać w miarę wpływania do masy upadłości stosownych sum (art. 343 ust. 1 Pr.u.n.). Podatki i daniny publiczne, które nie są zaliczone do kosztów postępowania upadłościowego na podstawie art. 230 ust. 3 pkt 4 Pr.u.n. i nie należą do drugiej kategorii w kolejności zaspokajania wierzycieli (art. 342 ust. 1 pkt Pr.u.n.)

należałoby zaliczyć do kategorii trzeciej. Gdyby zatem należności podatkowe powstałe w toku prowadzenia postępowania upadłościowego z możliwością zawarcia układu nie stanowiły kosztów prowadzonego później postępowania likwidacyjnego, podlegałyby zaspokojeniu w kategorii trzeciej. Tymczasem należności podatkowe należne za okres poprzedzający ogłoszenie upadłości, z ograniczeniem do jednego roku, zostały zaliczone do kategorii drugiej. W konsekwencji należności podatkowe powstałe już po ogłoszeniu upadłości, ale w postępowaniu z możliwością zawarcia układu byłyby traktowane gorzej niż należności podatkowe powstałe w ciągu roku przed ogłoszeniem upadłości, co jest trudne do zaakceptowania.

Z kolei w art. 230 ust. 3 pkt 4 jest mowa o podatkach należnych za okres po ogłoszeniu upadłości, a zatem przepis ten nie ogranicza ich do należności podatkowych powstałych po ogłoszeniu upadłości obejmującej likwidację majątku upadłego. W tym kontekście może budzić jednak wątpliwość dlaczego w art. 230 ust. 2, który określa generalnie wydatki postępowania upadłościowego, nie zamieszczono podatków i danin publicznych należnych za okres po ogłoszeniu upadłości, skoro do wydatków postępowania upadłościowego obejmującego likwidację majątku upadłego mają być zaliczane także należności podatkowe powstałe w czasie prowadzenia postępowania upadłościowego z możliwością zawarcia układu.

Sposób redakcji art. 230 ust. 2 i 3 Pr.u.n. wynika z brzmienia art. 88 i 272 Pr.u.n., które stanowią, że w postępowaniu upadłościowym z możliwością zawarcia układu należności podatkowe powstałe w jego toku nie są objęte układem i są zaspakajane na bieżąco za zgodą sędziego komisarza. Są one zatem traktowane podobnie jak podatki powstałe po ogłoszeniu upadłości obejmującej likwidację majątku upadłego, należące niewątpliwie do kosztów tego postępowania i zaliczane do kategorii pierwszej. Trudno też zakładać, że należności podatkowe powstałe po ogłoszeniu upadłości z możliwością zawarcia układu, zaspokajane w tym postępowaniu na bieżąco, po zmianie sposobu prowadzenia upadłości na likwidacyjną tracą swój uprzywilejowany charakter i stają się należnościami zaliczanymi do kategorii trzeciej. Oznaczałoby to, że wspomniane należności podatkowe są traktowane gorzej niż inne należności powstałe z czynności upadłego dokonanych po ogłoszeniu upadłości, niewymagających zgody nadzorcy sądowego lub dokonanych za jego zgodą, które są zaliczane do kategorii pierwszej. Taki

rezultat wykładni art. 230 ust. 3 pkt 4 Pr.u.n., ze względu na zasadę ochrony należności podatkowych przy określaniu kolejności zaspokojenia wierzycieli, również budzi zastrzeżenia.

Z przytoczonych powodów należy przyjąć, że art. 230 ust. 3 pkt 4 Pr.u.n. ma zastosowanie także do należności podatkowych powstałych w okresie po ogłoszeniu upadłości z możliwością zawarcia układu, a tym samym powstałych w ramach ogólnie rozumianego postępowania upadłościowego.

Drugie zagadnienie prawne dotyczy możliwości redukcji wysokości wynagrodzenia syndyka, ustalonego wcześniej przez sąd, na etapie sporządzania ostatecznego planu podziału funduszy masy upadłości, przy zastosowaniu art. 344. Jego ocena musi uwzględniać, że wynagrodzenie syndyka należy niewątpliwie do kosztów postępowania upadłościowego, a tym samym do należności podlegających zaspokojeniu w kategorii pierwszej. Wynagrodzenie syndyka może być zatem zaspokajane w miarę wpływu do masy upadłości stosownych sum (art. 343 ust. 1 Pr.u.n.). Jeżeli przesłanki ku temu zostały spełnione i syndyk otrzymał w ten sposób swoje wynagrodzenie lub jego część, to sumy wypłacone syndykowi nie są uwzględniane w planie podziału funduszy masy, które tych kwot nie obejmują.

Nie ma podstaw, aby przy sporządzaniu planu podziału funduszy masy niezaspokojone na podstawie art. 343 ust. 1 Pr.u.n. wynagrodzenie syndyka było traktowane inaczej niż pozostałe należności zaliczone do kategorii pierwszej. Z art. 342 i 344 Pr.u.n. wynika, że wszystkie należności zaliczone do tej samej kategorii zaspokajane są w sposób równomierny, a jeżeli suma przeznaczona na ten cel nie wystarcza na zaspokojenie w całości wszystkich tych należności, zaspokajają się je stosunkowo do wysokości każdej z nich. W tym wypadku postanowienie sądu dotyczące wynagrodzenia syndyka ma znaczenie dla określenia wysokości należności syndyka podlegającej uwzględnieniu przy sporządzaniu planu podziału. Istnienie tego postanowienia nie uzasadnia natomiast specjalnego traktowania tego elementu kosztów postępowania upadłościowego i zaspokajania go na odrębnych zasadach niż pozostałych należności zaliczonych do kategorii pierwszej.

Z tych przyczyn Sąd Najwyższy podjął uchwałę, jak na wstępie (art. 390 § 1 k.p.c.).